

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM HÀ NỘI**

NGUYỄN VĂN TUẤN

**ỨNG DỤNG CÔNG NGHỆ THÔNG TIN
VÀ TRUYỀN THÔNG TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÝ
Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ GIÁO DỤC HỌC

HÀ NỘI - 2014

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM HÀ NỘI**

NGUYỄN VĂN TUẤN

**ỨNG DỤNG CÔNG NGHỆ THÔNG TIN
VÀ TRUYỀN THÔNG TRONG DẠY HỌC ĐỊA LÝ
Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG**

Chuyên ngành: Lý luận và Phương pháp dạy học bộ môn Địa lý

Mã số: 62.14.01.11

LUẬN ÁN TIẾN SĨ GIÁO DỤC HỌC

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

- 1. PGS.TS. Đặng Văn Đức**
- 2. PGS.TS. Ngô Quang Sơn**

HÀ NỘI - 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi.
Các số liệu, kết quả nghiên cứu nêu trong luận án là trung thực
và chưa được công bố trong bất kỳ công trình nào.

Tác giả luận án

Nguyễn Văn Tuấn

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin gửi lời cảm ơn sâu sắc đến tập thể hướng dẫn khoa học:

1. PGS.TS Đặng Văn Đức, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội;

*2. PGS.TS Ngô Quang Sơn, Viện trưởng Viện Dân tộc, Ủy ban Dân tộc,
đã tận tình hướng dẫn và tạo điều kiện thuận lợi để tôi hoàn thành luận án này.*

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, Phòng Sau đại học, Phòng Tạp chí & TTKHCN, Ban Chủ nhiệm Khoa Địa lý, Bộ môn PPGD Địa lý Trường Đại học Sư phạm Hà Nội đã nhiệt tình giảng dạy, hướng dẫn, đóng góp ý kiến và tạo điều kiện thuận lợi, giúp đỡ tôi trong quá trình học tập, nghiên cứu tại trường.

Tôi cũng xin cảm ơn quý thầy giáo, cô giáo và các em học sinh Trường THPT Long Xuyên, Trường Thực hành Sư phạm – ĐHAG, Trường THPT chuyên Bến Tre, Trường THPT Thủ Khoa Nghĩa, THPT Vĩnh Thạnh, THPT Kiên Hải, THPT chuyên Thoại Ngọc Hầu đã hợp tác, giúp đỡ tôi trong quá trình điều tra, khảo sát và thực hiện một số nội dung liên quan đến đề tài luận án.

Tôi xin cảm ơn gia đình, những người thân và bạn bè đã ủng hộ, giúp đỡ và chia sẻ với tôi trong suốt quá trình thực hiện luận án.

Trân trọng cảm ơn những ý kiến đóng góp để luận án được hoàn thiện hơn./.

Hà Nội, tháng 7/2014

Tác giả luận án

Nguyễn Văn Tuấn

MỤC LỤC

Lời cam đoan

Lời cảm ơn

Mục lục

Danh mục các chữ viết tắt

Danh mục bảng

Danh mục hình

MỞ ĐẦU..... 1

1. Lý do chọn đề tài 1

2. Mục đích, nhiệm vụ nghiên cứu 2

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu 3

4. Giả thuyết khoa học 3

5. Tổng quan vấn đề nghiên cứu 3

6. Quan điểm và phương pháp nghiên cứu 10

7. Những đóng góp của đề tài 12

8. Cấu trúc của đề tài 13

Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA VIỆC ỨNG DỤNG CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG TRONG DẠY HỌC

ĐỊA LÝ Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG 14

1.1. Những vấn đề chung về đổi mới phương pháp dạy học 14

1.1.1. Đổi mới phương pháp dạy học ở trường THPT 14

1.1.2. Xu thế ứng dụng công nghệ thông tin và truyền thông trong giáo dục... 27

1.1.3. Vai trò của công nghệ thông tin và truyền thông 30

1.2. Đặc điểm, nội dung chương trình địa lý cấp THPT 48

1.3. Đặc điểm tâm sinh lý và khả năng nhận thức của học sinh THPT 55

1.4. Tình hình ứng dụng CNTT&TT vào dạy học địa lý ở trường THPT 57

Kết luận chương 1 63

Chương 2. ỨNG DỤNG CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG ĐỂ XÂY DỰNG BÀI GIẢNG ĐIỆN TỬ VÀ WEBSITE HỖ TRỢ DẠY HỌC ĐỊA LÝ Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG	64
2.1. Những nguyên tắc, yêu cầu và quy trình xây dựng bài giảng điện tử	64
2.1.1. Những đặc trưng của bài giảng điện tử địa lý	64
2.1.2. Những nguyên tắc khi xây dựng bài giảng điện tử	66
2.1.3. Những yêu cầu chung khi xây dựng và sử dụng bài giảng điện tử	71
2.1.4. Quy trình xây dựng bài giảng điện tử	72
2.2. Giới thiệu một số phần mềm sử dụng trong dạy học địa lý THPT	76
2.2.1. Sử dụng Microsoft Word 2010 trong soạn giáo án	76
2.2.2. Sử dụng Microsoft Excel 2010 để xây dựng các biểu đồ	77
2.2.3. Sử dụng Microsoft PowerPoint 2010 để thiết kế bài giảng địa lý	78
2.2.4. Sử dụng Violet để xây dựng câu hỏi trắc nghiệm	81
2.2.5. Sử dụng iMindMap để xây dựng sơ đồ tư duy trong dạy học địa lý	88
2.2.6. Biên tập các đoạn Video clip và ghi âm.....	94
2.2.7. Sử dụng phần mềm MapInfo để xây dựng bản đồ giáo khoa địa lý	95
2.2.8. Khai thác tư liệu từ Encarta Reference Library 2009	98
2.2.9. Khai thác thông tin trên Internet	99
2.3. Ứng dụng công nghệ thông tin và truyền thông để xây dựng giáo án điện tử và tổ chức dạy học địa lý ở trường THPT	102
2.3.1. Xây dựng giáo án điện tử và tổ chức dạy học địa lý lớp 10 THPT.....	102
2.3.2. Xây dựng giáo án điện tử và tổ chức dạy học địa lý lớp 11 THPT.....	107
2.3.3. Xây dựng giáo án điện tử và tổ chức dạy học địa lý lớp 12 THPT.....	113
2.4. Xây dựng và hướng dẫn sử dụng trang web “Dạy và học địa lý THPT”	119
2.4.1. Giới thiệu nội dung.....	119
2.4.2. Hướng dẫn sử dụng	121
Kết luận chương 2	123
 Chương 3. THỰC NGHIỆM SỬ PHẠM	 124

3.1. Mục đích, yêu cầu và nhiệm vụ thực nghiệm sư phạm	124
3.1.1. Mục đích thực nghiệm.....	124
3.1.2. Yêu cầu thực nghiệm.....	124
3.2. Nội dung thực nghiệm	126
3.3. Phương pháp thực nghiệm sư phạm	126
3.4. Tổ chức thực nghiệm sư phạm.....	127
3.4.1. Thời gian thực nghiệm	127
3.4.2. Chọn trường, lớp và GV dạy thực nghiệm.....	127
3.5. Quy trình thực nghiệm.....	128
3.6. Phân tích, đánh giá kết quả thực nghiệm	131
3.6.1. Kết quả thực nghiệm bài số 1	131
3.6.2. Kết quả thực nghiệm bài số 2.....	133
3.6.3. Kết quả thực nghiệm bài số 3.....	134
3.7. Nhận xét kết quả thực nghiệm	136
3.7.1. Nhận xét về mặt định tính	136
3.7.2. Nhận xét về mặt định lượng.....	137
3.7.3. Kết luận sau thực nghiệm.....	139
3.8. Khảo sát ý kiến của GV, HS về trang web “Dạy và học địa lý THPT”.	144
3.8.1. Mục đích khảo sát	144
3.8.2. Đối tượng, hình thức khảo sát	144
3.8.3. Tổng hợp kết quả khảo sát	144
Kết luận chương 3	147
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ.....	148
1. Kết luận.....	148
2. Kiến nghị	150
DANH MỤC CÁC BÀI BÁO VÀ CÔNG TRÌNH KHOA HỌC CỦA	
TÁC GIẢ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN.....	151
TÀI LIỆU THAM KHẢO	152
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

Viết đầy đủ	Viết tắt
Bài giảng điện tử	BGĐT
Cán bộ quản lý	CBQL
Công nghệ thông tin và truyền thông	CNTT&TT
Cơ sở vật chất	CSVC
Đối chứng	ĐC
Giáo viên	GV
Giáo dục – đào tạo	GD – ĐT
Giáo dục phổ thông	GDPT
Giáo án điện tử	GADT
Giao thông vận tải	GTVT
Học sinh	HS
Kinh tế - xã hội	KT – XH
Lý luận dạy học	LLDH
Máy vi tính	MVT
Phần mềm dạy học	PMDH
Phương pháp dạy học	PPDH
Quan điểm dạy học	QDDH
Sách giáo khoa	SGK
Sơ đồ tư duy	SĐTD
Tài nguyên thiên nhiên	TNTN
Thiết bị dạy học	TBDH
Thiết kế bài giảng	TKBG
Thực nghiệm	TN
Thực nghiệm sư phạm	TNSP
Tổ chức dạy học	TCDH
Trung học cơ sở	THCS
Trung học phổ thông	THPT

DANH MỤC BẢNG

Bảng 1.1. Tỷ lệ tiếp thu và lưu giữ tri thức	26
Bảng 1.2. Mô hình giáo dục trong thời đại thông tin	33
Bảng 1.3. Kế hoạch dạy học địa lý THPT theo chương trình chuẩn và nâng cao ...	49
Bảng 1.4. Nội dung của chương trình địa lý lớp 11 THPT	52
Bảng 1.5. Tình hình ứng dụng CNTT&TT trong dạy học địa lý ở trường THPT ...	59
Bảng 1.6. Thống kê số liệu điều tra HS về việc học tập địa lý với BGDĐT (số HS/%).....	61
Bảng 3.1. Kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 1	131
Bảng 3.2. Tỷ lệ điểm kiểm tra bài thực nghiệm số 1	131
Bảng 3.3. Các tham số kiểm định kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 1	132
Bảng 3.4. Kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 2	133
Bảng 3.5. Tỷ lệ điểm kiểm tra bài thực nghiệm số 2	133
Bảng 3.6. Các tham số kiểm định kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 2	134
Bảng 3.7. Kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 3	134
Bảng 3.8. Tỷ lệ điểm kiểm tra bài thực nghiệm số 3	135
Bảng 3.9. Các tham số kiểm định kết quả kiểm tra bài thực nghiệm số 3	135
Bảng 3.10. Tổng hợp mức độ hiệu quả khi GV dạy học với CNTT	136
Bảng 3.11. Bảng tổng hợp kết quả kiểm tra các lớp TN và ĐC.....	138
Bảng 3.12. Các tham số kiểm định kết quả thực nghiệm.....	139
Bảng 3.13. Tổng hợp ý kiến giảng viên, GV đánh giá website “Dạy và học địa lý THPT” ...	145
Bảng 3.14. Tổng hợp ý kiến HS đánh giá trang web “Dạy và học địa lý THPT” .	145

DANH MỤC HÌNH

Hình 1.1. Cơ sở đổi mới PPDH.....	18
Hình 1.2. Sơ đồ mối quan hệ giữa GV và HS trong dạy học tích cực.	21
Hình 1.3. Sơ đồ mối quan hệ các yếu tố trong PPDH tích cực.	22
Hình 1.4. Sơ đồ hiệu quả sử dụng các loại phương tiện, TBDH.	27
Hình 1.5. Các yếu tố của quá trình truyền thông tin	32
Hình 1.6. Sơ đồ quá trình dạy học theo quan điểm truyền thông tin	37
Hình 1.7. Quá trình dạy học - các dạng kênh truyền thông	37
Hình 1.8. Ứng dụng CNTT để tra cứu thông tin, xây dựng bài giảng điện tử và bản đồ ..	44
Hình 1.9. Ứng dụng CNTT để vẽ biểu đồ, sưu tầm tranh ảnh và khai thác Video clip ...	45
Hình 2.1. Soạn giáo án trên Word 2010	76
Hình 2.2. Chèn BĐ dân số Việt Nam.....	76
Hình 2.3. Sử dụng Excel để vẽ các dạng biểu đồ - bài học địa lý 12 THPT.....	77
Hình 2.4. Minh họa dạng trình bày thứ nhất.....	79
Hình 2.5. Minh họa dạng trình bày thứ hai	80
Hình 2.6. Minh họa dạng trình bày thứ ba	80
Hình 2.7. Nhập bài tập trắc nghiệm.....	83
Hình 2.8. Màn hình bài tập trắc nghiệm.....	83
Hình 2.9. Trang hiển thị bài tập “Ghép đôi”	83
Hình 2.10. Nhập mẫu bài tập ô chữ.....	84
Hình 2.11. Trang bài tập ô chữ.....	85
Hình 2.12. Nhập bài tập kéo thả chữ	86
Hình 2.13. Bài tập kéo thả chữ	86
Hình 2.14. Bài tập điền khuyết.....	87
Hình 2.15. Đóng gói bài giảng	87
Hình 2.16. Một sơ đồ tư duy được tạo bằng iMindMap	88
Hình 2.17. Cách ghi chép trên SĐTD	90
Hình 2.18. Sơ đồ tư duy SGK địa lý 12	90
Hình 2.19. Mô hình SĐTD nội dung bài học	93
Hình 2.20. SĐTD bài Dân cư Việt Nam	93
Hình 2.21. Biên tập Video clip\ Movie Maker.....	94
Hình 2.22. Vào Windows Movie Maker	94